

УДК 351+656.022

СИСТЕМА АВТОМОБІЛЬНИХ ПУНКТІВ ПРОПУСКУ МИТНОГО КОРДОНУ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ*Попроцька О.С.*

Розглянуто значення і місце системи автомобільних пунктів пропуску митного кордону України як складової економічної безпеки держави. Розкрито її значення у заходах щодо підвищення рівня безпеки митного кордону та створення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, міжнародні транспортні коридори, автомобільний пункт пропуску

Одним з найперспективніших напрямів формування та забезпечення національної конкурентоспроможності України має стати мобілізація транзитного потенціалу держави, який спирається на геоелектронічні переваги України. Провідну роль у цьому має відіграти розвиток транспортно-митної інфраструктури, створеної відповідно до міжнародних стандартів національної мережі міжнародних транспортних коридорів, її інтегрування в транспортні системи Європи та Азії, Балтійського і Чорноморського регіонів. Особливої ваги набуває реалізація проектів, які мають забезпечити Україні участь у формуванні міжнародних транспортно-комунікаційних мереж. Але у той же час це загострюється питання національної безпеки взагалі, зокрема економічної. Ось чому так гостро постає проблема пропускну спроможності національної мережі МТК, з одного боку, з - другого питання захищеності митного кордону. Україна послідовно здійснює кроки щодо розбудови та розвитку системи пропуску осіб і транспортних засобів через державний кордон, приведення її до європейських норм. На сьогоднішній день Україна межує з сема державами (Білорусь, Росія, Молдова, Румунія, Угорщина, Словаччина, Польща). Вона має найдовший сухопутний зовнішній кордон серед європейських країн, при цьому 19 з 25 адміністративно-територіальних регіонів держави є прикордонними, сумарна площа яких становить близько 77,0% всієї території України. Загальна протяжність державного кордону сьогодні становить 6993,63 км. Саме належним облаштуванням кордону держава засвідчує свій рівень цивілізованості та економічної захищеності.

Метою даної роботи є визначення місця системи автомобільних пунктів пропуску митного кордону України (далі - АПП МКУ) як складової економічної безпеки держави та дослідження функцій, що ними виконуються.

Розгляду методологічних проблем дослідження економічної безпеки присвячено коло наукових праць таких вітчизняних авторів, як О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, А. Сухоруков, З. Варналій, Д. Прейгер, Я. Жаліло, В. Мунтіян, Я. Базилук, Д. Лук'яненко, І. Бінько, В. Шлемко, Г. Пастернак-Таранушенко, Б. Губський, М. Єрмошенко та ін. так і іноземних Л. Абалкін, В. Сенчагов. На протязі останніх років в Україні було опубліковано низку наукових праць з дослідження проблем розвитку транспортної системи країни, використання транзитного потенціалу, місця національних шляхів сполучення у системі МТК, зазначену проблему досліджували А. Аблов, А. Бакаєв, Т. Блудова, М. Данько, В. Дикань, В. Дергачов, Н. Коцан, Д. Лук'яненко, В. Назаренко, А. Новікова, А. Пасичник, Ю. Пашенко, С. Пирожков, Д. Прейгер, В. Ревенко, І. Смірнов, Н. Якіменко. Розгляд питання щодо місця митної політики, митної справи у системі економічної безпеки знайшло відображення у дослідженнях таких вітчизняних авторів як І. Бережнюк, І. Карамбович, В. Мартинюк, П. Пашко. Питанням визначення функцій митних органів присвячено публікації українських та російських науковців: О. Бакаєвої, Є. Додіна, В. Зобова, Б. Кормича, Д. Приймаченка, К. Сандровського, І. Смірнова, С. Ківалова, В. Філатова та ін. Дослідження питання щодо стану захищеності митного кордону України, визначення загроз економічній безпеці держави що виникають у зв'язку із забезпеченням функцій АПП МКУ, рівня безпеки митного кордону, майже не знайшли відображення у сучасних науковців.

Домінантою розвитку торгівлі виступають транспортні комунікації, що вимагає необхідність мати високоякісну транспортну систему країни, яка б забезпечувала: використання транзитного потенціалу України, інтеграцію національних транспортних шляхів до системи МТК та відповідала

вимогам сьогодення у логістичній сфері, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності країни, залучення її до участі у міжнародному поділі праці. Автомобільний транспорт маючи перспективи стійкого зростання займає чільне місце у розвитку транспортної системи держави оскільки спроможний значно диверсифікувати прикордонні перевезення, посилити транзитність держави, забезпечити доставку вантажу у труднодоступні місця, гарантувати збереження вантажу, терміновість і надійність перевезень, що робить використання транзитного потенціалу саме автомобільними транспортом досить перспективним. У той же час одним з вузьких місць національної мережі МТК є їх пропускна спроможність, це обумовлено слабкою інфраструктурною забезпеченістю, ключовою фігурою тут є АПП МКУ.

Одним з напрямків діяльності держави у сфері забезпечення економічних інтересів та безпеки є впровадження системи принципів – митної політики, яка в цілому належить до найважливіших проявів суверенітету держави. Маючи великий арсенал засобів економічного та неекономічного характеру, вона є певним способом досягнення цілей держави, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, зокрема економічної. Митна політики реалізується за допомогою інструментарію митної справи.

Безпосереднє керівництво митною справою покладається на Державну митну службу України, основне завдання якої забезпечення реалізації державної політики у сфері митної справи, захист економічних інтересів держави, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків [8, 6, 9]. Основні завдання митної політики безпосереднє реалізуються митними органами. Державна митна служба має розвинену структуру, яка складається з митних органів - регіональних митниць та митниць й спеціалізованих митних установ і організацій.

На перехресті транспортних шляхів сполучення та меж території України – Державного кордону, у місцях його перетинання, залізничними, автомобільними, морськими, річковими, поромними, повітряними транспортними засобами та пішоходами розташовані інфраструктурні об'єкти, які перебувають в унікальному положенні, оскільки являються державними організаціями, що контролюють міжнародні вантажні потоки та являються управляючими міжнародним переміщенням вантажів, що дозволяє підвищити безпеку світового ланцюга поставок товарів шляхом реалізації основних засад митної справи, а поряд з цим ще являються учасниками транспортної системи держави.

У зазначених об'єктах - пунктах пропуску, які законодавчо визначаються як спеціально виділена територія на залізничних та автомобільних станціях, у морських і річкових портах, аеропортах (аеродромах) з комплексом будівель, споруд і технічних засобів де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державних кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна й здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю [7].

Світова практика свідчить: функціональне поєднання траси та відповідно облаштованих об'єктів митних служб – є необхідною умовою забезпечення швидкого, надійного і комфортного переміщення вантажів і людей, тому система АПП МКУ займає провідне місце у процесі розвитку транзитного потенціалу держави.

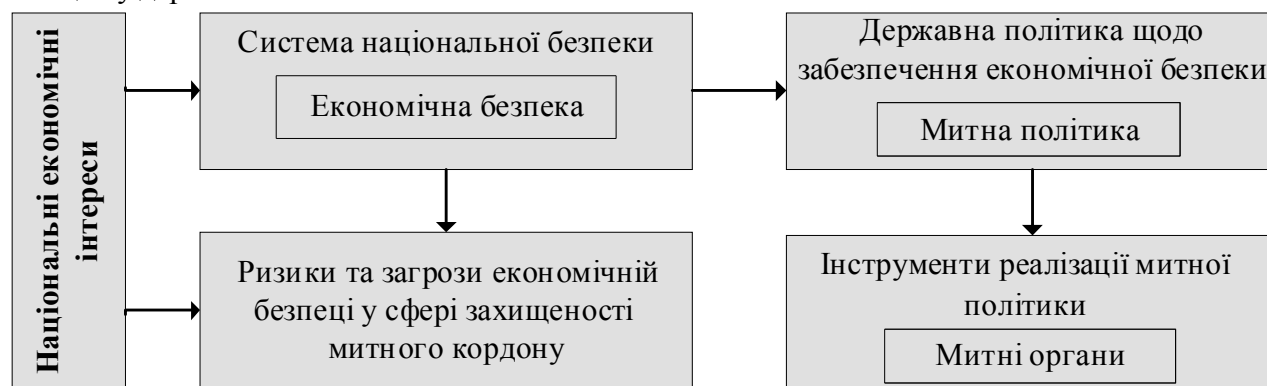

Рис.1. Митні органи у системі реалізації національних економічних інтересів.

Загальна кількість пунктів пропуску через державний кордон складає 224, серед них найбільшу чисельність складають автомобільні пункти пропуску - 111, зокрема міжнародні – 56, міждержавні – 24 та місцеві - 31.

Економічна безпека держави залежить насамперед від спроможності інститутів влади здійсню-

вати дієву політику з реалізації та захисту національних економічних інтересів. Митні органи являючись інструментом реалізації митної політики та виконуючи покладені функції стають об'єктом економічної безпеки держави (рис. 1).

Розвивається наукова думка щодо визначення основних функцій діяльності митних органів, а саме: фіскальної, регулятивної та правоохоронної [1, 2, 4] економічної (внутрішньоекономічної та зовнішньоекономічної); правоохоронної, науково-дослідної, інформаційно-статистичної [3].

Наукові праці І.Г.Смірнова [10] вказують на тісний зв'язок митної справи та логістики якій чітко простежується у "Митному кодексі України" [6, розділи I, IV, V, VI, VII, VIII, X, XII]. Основою логістичної функції митної діяльності є логістична організація процесу митної переробки вантажів, яка об'єднує процеси реалізації митних режимів, пов'язаних з фізичним переміщенням зовнішньоторговельних вантажів через митний кордон. Логістика повинна забезпечити узгодженість матеріальних (товарних), інформаційних та фінансових потоків у митній діяльності, оптимальну технологію переміщення товарів через митний кордон з метою прискорення цього процесу [7,8]. Основою митно-логістичних потоків є зовнішньоторговельні потоки, що мають транскордонний, транзитний характер.

Концепцією реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» [5] виділені такі функції: економіко-регуляторна, фіскальна, інформаційно-статистична, міжнародно-комунікаційна, контрольно-організаційна, захисна.

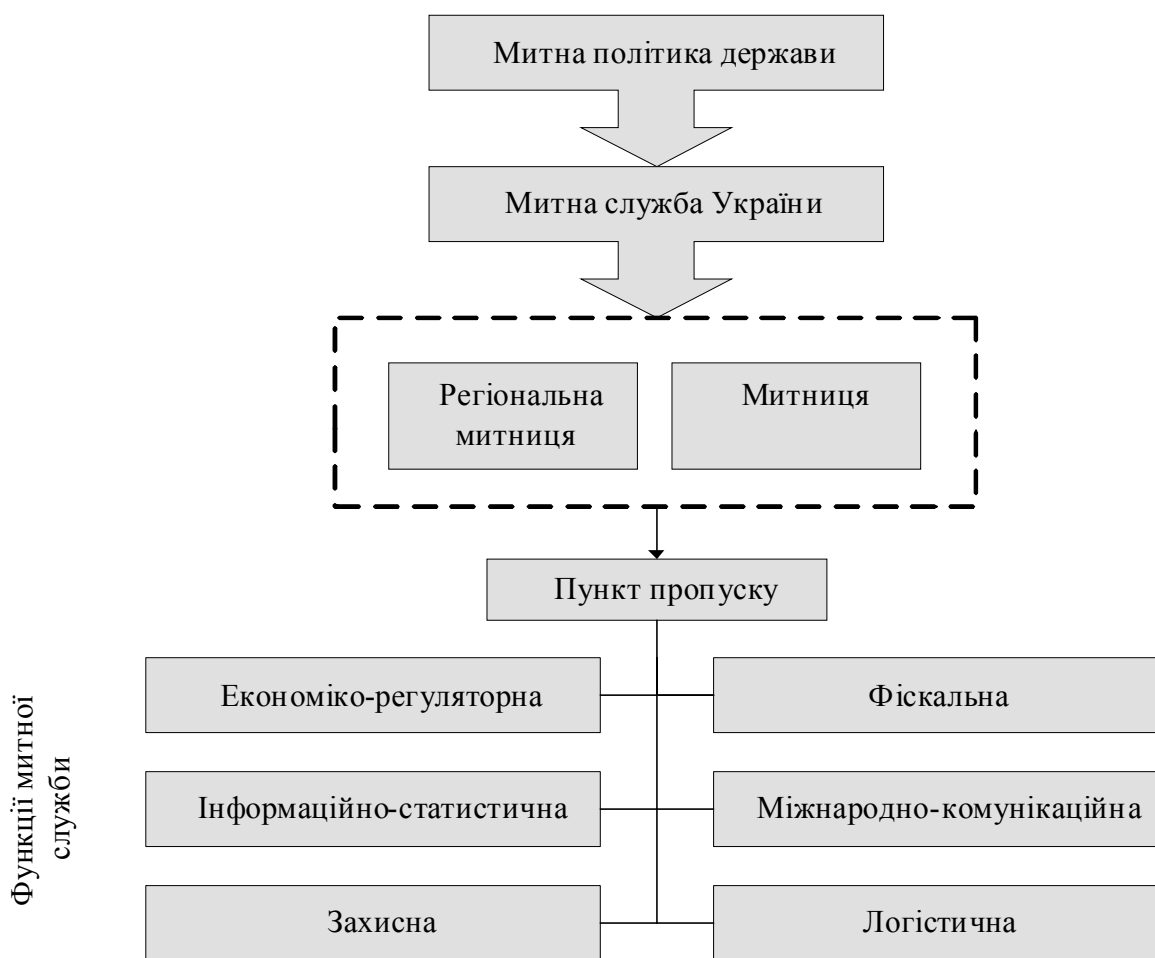

Рис.2. Місце автомобільного пункту пропуску у реалізації митної політики держави

Фіскальна функція митних органів науковцями розглядається як основоположна, пріоритетна, реалізація якої в умовах існування виваженої митної політики держави та за допомогою раціонального використання інструментів впливу здатна істотно підвищити темпи розвитку і стабілізації національної економіки. Сутність фіскальної функції митних органів виявляється у сплаті суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності податків та зборів до держбюджету України. Формування дохідної частини бюджету в даному випадку відбувається за рахунок стягнення мита, акцизного збору, податку на додану вартість, інших зборів.

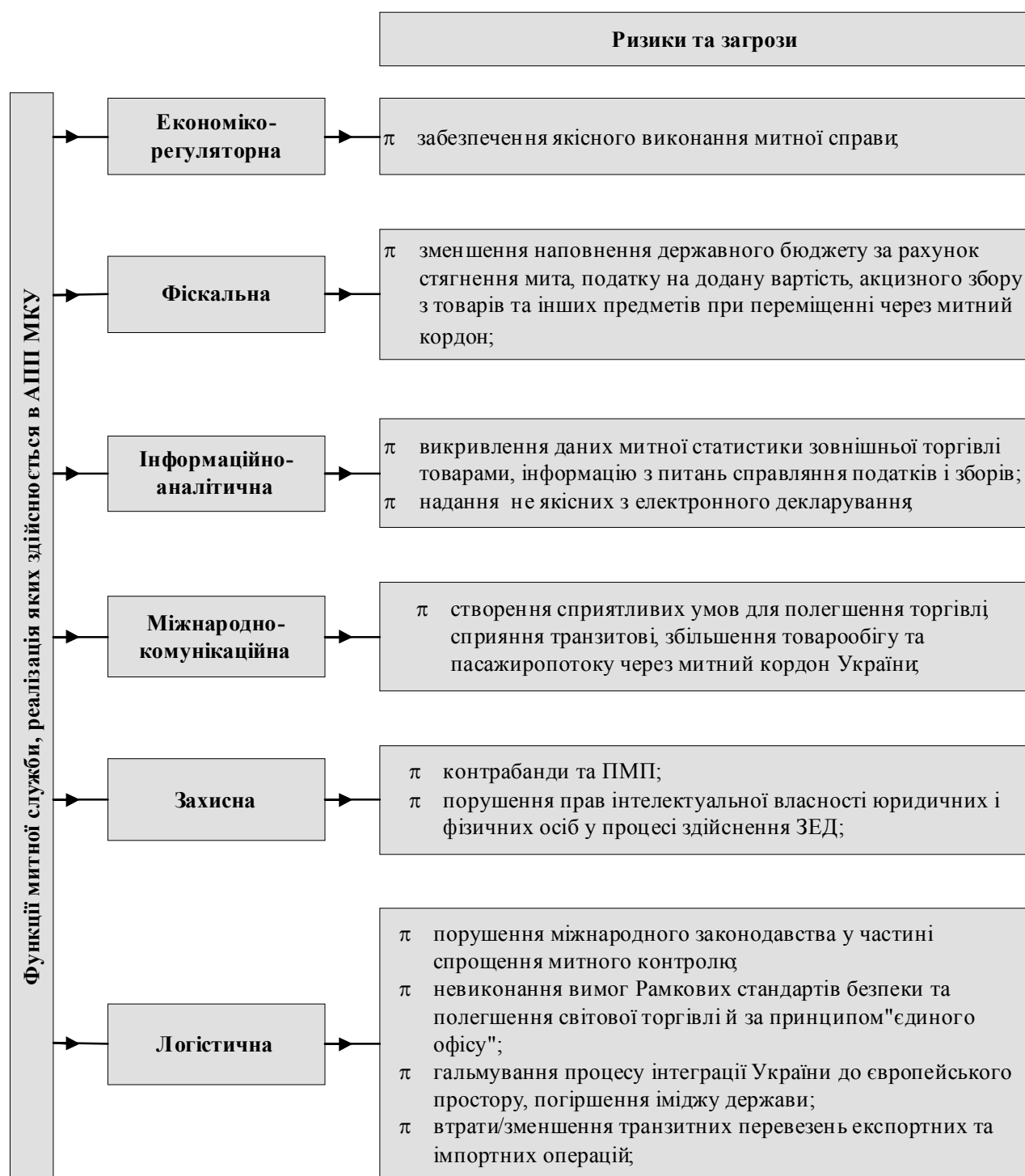

Рис.3. Схема взаємозв'язку ризиків та загроз економічній безпеці держави, які пов'язанні із функціонуванням АПП МКУ

Об'єднаємо зазначені дослідження та визначимо місце пункту пропуску у реалізації митної політики держави (рис.2).

У місцях перетину автомобільних шляхів та митного кордону України функції митної справи реалізуються структурними підрозділами митної служби у автомобільних пунктах пропуску, чим забезпечується економічна безпека держави. У загальному розумінні загроза - це комплексне, багатофакторне поняття, яке обумовлюється станом або тенденціями, цілеспрямованими діями або бездіяльністю, які негативно та руйнівні впливають на стан сфер, що складають національну безпеку, так і у залежності від масштабу впливу на всю систему забезпечення національної безпеки держави.

У сфері міжнародних автомобільних перевезень виникають зовнішні та внутрішні загрози, пов'язані із здійсненням митного контролю і митного оформлення товарів та транспортних засобів,

справляння податків й зборів, виконанням інших завдання, які передбачені законодавством України з питань митної справи. Саме здатність системи АПП МКУ до якісного виконання покладених завдань можна вважати критерієм безпеки.

Визначимо загрози які системно впливають на економічну безпеку держави та виникають у зв'язку з виконанням відповідних функцій АПП МКУ (рис.3).

Очевидно, що зазначені функції взаємопов'язані між собою. Якість виконання економіко-регуляторної, інформаційно-статистичної, міжнародно-комунікаційної, захисної та логістичної безпосередньо впливають на якість виконання фіскальної функції – виконання бюджетного завдання. Загрозам економічній безпеці за цим напрямком притаманні якісні та кількісні характеристики. Кількісні характеристики, у даному випадку – виконання бюджетного завдання, регулювання ЗЕД знаходяться у прямій залежності від якості облаштування митного кордону України. У зв'язку цим набуває актуальності якість облаштування та інфраструктурне забезпечення митного кордону України, відповідність існуючої системи АПП транзитному потенціалу.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах фінансово-економічної нестабільності одним із пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки України повинно стати посилення уваги до стану всіх її складових. Система автомобільних пунктів пропуску реалізує митну політику держави через виконання покладених функцій забезпечує захист її національних інтересів, сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, гарантування безпеки зовнішньої торгівлі та суспільства на перехресті транспортних шляхів сполучення та меж території України, що дає усі підстави вважати її складовою економічної безпеки.

При реалізації функцій митної служби України виникають загрози економічній безпеці держави. В процесі подальших наукових досліджень ґрунтовнішого вивчення вимагають існуючі загрози та заходи щодо їх нейтралізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакаева О.Ю. Содержание категории “финансово-правовой статус” (на примере таможенных органов) /О. Ю. Бакаева //Государство и право. - 2006. - № 1. - С.95–99.
2. Додін Є.В. Правоохоронна функція митних органів /Є.В. Додін //Митна справа. - 2009. - №6. - С.76 - 84.
3. Жбанов В.А. Место и роль таможенной службы в общегосударственной системе обеспечения национальной безопасности / под ред. А. И. Долговой. - М., 2005. - 276с.
4. Ківалов С.В. Правове регулювання принципів, функцій та форм митної політики /С. В. Ківалов, Б. А. Кормич // Митна справа. - 2001. - № 5. - С.3–14.
5. Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей»: Рішення Колегії Державної митної служби України від 29 жовтня 2010 р. - Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2213039&cat_id=2213024.
6. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 № 92-IV :[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15>.
7. Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю: Постанова Кабінету Міністрів від 18 серпня 2010. №751 :[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/druk.php?name=336945-18082010-0.txt>.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ :[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12>.
9. Про Положення про Державну митну службу України: Указ Президента України від 12 травня 2011 року № 582/2011 :[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=584%2F2011>.
10. Смирнов І.Г. Митна логістика: компонентна структура /І.Г.Смирнов //Наук. вісник Волинськ. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. - 2007. - № 2. - С.160-168. **[1]**